

особистості до вищих духовних цінностей (Добра, Свободи, Обов'язку, Честі, Совісті, Гідності, Щастя, Любові). Духовні цінності проголошено вищими, смисложиттєвими, «самоцінностями», оскільки щодо особистості вони є самодостатнім феноменом і таким, що вимагає морального ставлення особистості до самої себе [7].

Зазначеними ціннісними орієнтаціями забезпечується гуманістичне ставлення вчителя до дитини, що виявляється через інтерес до внутрішнього світу дитини, турботу про її щасливе життя, всебічний розвиток, повагу до неповторної індивідуальності дитини як особистості. На основі сформованості цінностей і гуманістичних ціннісних орієнтацій у майбутнього вчителя поступово формуються відповідні якості особистості, що визначають характер професійних намірів і детермінують практичну діяльність вчителя і його повсякденну поведінку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каган М. С. Культура – філософія – искусство – діалог / М. С. Каган. – М. : Знання, 1988. – 64 с.
2. Конституція України. – К. : Просвіта, 1996. – 80 с.
3. Педагогічна майстерність: Підручник / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
4. Пехота О. М. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О. Пехота, А. Кітченко. – К. : А.С.К., 2000. – 256 с.
5. Сущенко А. В. Гуманізація педагогічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник / А. В. Сущенко. – Запоріжжя : Прем'єр, 2003. – 222 с.
6. Філософія: [навч. посіб.]. – [2-е вид., перероб. і доп.] / Л. В. Губернський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного]. – К. : Вікар, 2001. – 457 с.
7. Флиер А. Я. Культурология для культурологов: учебное пособие для высшей школы / А. Я. Флиер. – М. : Академический проект, 2000. – 496 с.
8. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.

УДК 378.1 +376.68

Вятчаніна С. В.,
Національний університет фізичного
виховання і спорту України

ПРОВІДНІ ЧИННИКИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕФЕКТИВНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ)

Стаття ґрунтується на результатах аналізу наукових праць, присвячених проблемі адаптації іноземних студентів до навчання на підготовчому факультеті (відділенні) у ВНЗ України. На основі аналізу наукової літератури і результатів наших досліджень (1992–2016) на підготовчому відділенні Національного Університету фізичного виховання і спорту України встановлені основні труднощі адаптації іноземних студентів до навчання, а також провідні чинники, які забезпечують ефективність адаптації студентів-іноземців (білінгвізм у суспільстві, формування моно- або мультинаціональних груп залежно від терміну заїзду студентів, посилення мотивації до навчання), а також ефективність організації освітнього процесу. Уточнено, що незалежно від етнопсихологічних особливостей студентів, провідну роль у процесі їх адаптації грає мотивація до навчання.

Ключові слова: адаптація, іноземні студенти, підготовче відділення, моно- і мультинаціональні групи, пізній заїзд студентів на навчання, білінгвізм.

Вятчаніна С. В. Ведущие факторы, обеспечивающие эффективность адаптации иностранных студентов (на примере подготовительного отделения). Статья основывается на результатах анализа научных работ, посвященных проблеме адаптации иностранных студентов к обучению на подготовительном факультете (отделении) вузов Украины. На основе анализа научной литературы и результатов наших исследований (1992–2016) на подготовительном отделении Национального университета физического воспитания и спорта Украины определены основные трудности адаптации иностранных студентов к обучению (билингвизма в обществе, формирование моно- или мультинациональных групп в зависимости от сроков заезда студентов, усиление мотивации к обучению), а также эффективность организации учебного процесса. Уточняется, что независимо от этнопсихологических особенностей студентов ведущую роль в процессе их адаптации играет мотивация к обучению.

Ключевые слова: адаптация, иностранные студенты, подготовительное отделение, моно- и мультинациональные группы, поздний заезд студентов на обучение, билингвизм.

Viatchanina S. Leading characteristics that ensure the effectiveness of foreign students' adaptation (by example at the preparatory department). The problem of foreign students' adaptation to studying at Ukrainian universities at the preparatory stage remains to be an issue of vital importance. At this stage the process of adaptation is under the influence of common adaptational difficulties at different levels: language, climate, educational, cognitive, conceptual, moral and informational, psychological, domestic, communicative. **Methods.** Scientific and methodological literature were used for analysis and substantiation of determined precondition. **Results.** The research, carried out at the National University of Physical Education and Sports of Ukraine (NUPESU) at the preparatory department for foreign citizens during the years 1985 – 2016, revealed the major characteristics and difficulties that hinder or accelerate the process of foreigners' adaptation. A student is simultaneously in a few sociocultural systems (monocultural, bicultural

and multicultural) that can facilitate adaptation as well as slow down the process. A common problem for foreigner's linguistic identity formation is the presence of bilingualism in society when students are in the bilingual environment with Russian and Ukrainian languages. Lack of communication in the state language in the streets of some cities gradually reduces the motivation to learn Ukrainian. An important condition that determines the effectiveness of teaching foreigners at the preparatory stage is the formation of studying groups. Late arrival of foreign students affects the formation of groups. Typically, new mononational groups of students are formed of students, belonging to the same nationality and country taking into consideration ethno-psychological features. It is easy and comfortable for students to learn and for teachers to present grammatical and lexical material as well as to control understanding of it in the mononational groups. In multinational groups, where the Ukrainian language is the only language of communication, foreign students of different nationalities have to master this language quickly, which helps to prepare for studying in Ukrainian environment after entering the university. **Conclusion.** Regardless of ethno-psychological characteristics of students, the motivation to learn plays the leading role in the process of their adaptation. The primary task of the Ukrainian language teachers is to convince foreign students in the importance and necessity of studying the Ukrainian language. An effective organization of learning is that one, which ensures the involvement of students in communicative activity, encourages the development of communication skills, stimulates a motivation to learn Ukrainian.

Key words: adaptation, foreign students, preparatory department, mono- and multiethnic groups, late arrival of students to study, bilingualism.

У світовій практиці навчання іноземних студентів кожною державою розглядається як питання престижу. Україна чітко визначила свій вектор освітянської діяльності на європейську інтеграцію, на входження в освітній європейський простір та практичне приєднання до Болонського процесу. Законом України «Про вищу освіту» [10] передбачається підвищення якості підготовки вітчизняних і закордонних фахівців.

У країнах Середньої Європи справжня історія підготовки студентів-іноземців починається у XIX ст. В Україні урегулювання статусу іноземних студентів почалося з видання грамоти Петра I від 11 січня 1694 року, яка надавала право на навчання у Києві дітям усіх соціальних груп України, Росії та іноземних країн й затвердила за Київською колегією право на внутрішню автономію. До революції 1917 року навчання іноземців в Україні не досягло великого розвитку [12, с. 5–8].

На початку 60-х років XX ст. у провідних вищих навчальних закладах України розпочали свою освітню, комунікативну та ідеологічну діяльність підготовчі факультети (відділення) для іноземних громадян.

Довузівська підготовка є базовим етапом неперервної вищої освіти, оскільки студенти-іноземці вивчають в Україні мови-посередники, які є мовами подальшого навчання.

Основними завданнями підготовчих відділень для іноземних громадян ВНЗ є:

- розвиток особистості іноземних студентів;
- адаптація іноземців до іншомовного соціокультурного середовища;
- забезпечення якісної підготовки із загальнонаукових і загальнопрофесійних дисциплін;
- оволодіння мовами навчання;
- міжкультурна та етнічна взаємодія.

У період 2011–2016 рр. у 185 вищих навчальних закладах України у середньому навчались 62288 іноземних студентів протягом навчального року, відповідно по роках:

2011–2012 р.р. – 53664 студентів,

2012–2013 р.р. – 60480 студентів,

2013–2014 р.р. – 69969 студентів,

2014–2015 р.р. – 63172 студентів,

2015–2016 р.р. – 63906 студентів.

У 2015–2016 н/р кількість студентів-іноземців, які навчались у ВНЗ України, збільшилась порівняно з 2011–2012 н/р на 10242 студента (19 %).

До 1991 р. єдиною мовою навчання іноземців у ВНЗ України була російська, з 1991 року – російська і українська мови.

Незважаючи на об'єктивні труднощі, пов'язані з погіршенням соціально-економічної ситуації, зниженням рівня життя в Україні, орієнтацією навчання на підвищення значущості освіти з національним ухилом, наявність білінгвізму в Україні, а також конкуренцією з країнами Західної Європи і країнами пострадянського простору, українська освіта не втратила авторитет у світовій освітній системі.

Зміна контингенту країн, з яких приїжджають іноземні громадяни, економічна і політична зацікавленість України у прийнятті іноземних студентів на навчання у ВНЗ навіть при пізньому заїзді унеможливує планове комплектування навчальних груп, утворює складнощі в організації навчального процесу.

Наявність в суспільстві білінгвізму утворює труднощі у викладанні, а також засвоєнні іноземними студентами української мови, а проблема адаптації іноземних студентів до нових умов життя і навчання залишається актуальною.

Аналіз наукових джерел показав, що в дослідження загальних проблем адаптації іноземних студентів на довузівському етапі навчання вагомий внесок зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких М. І. Вітківська, А. В. Зиньковський, М. А. Іванова, Т. І. Капітонова, Л. І. Рибаченко, І. В. Троцук та інші. Різним аспектам організації навчального процесу іноземних студентів з метою підвищення ефективності їх адаптації

присвячені дослідження А. Я. Алєєва, А. Б. Гуріна, А. П. Корміліцина, Ф. М. Монгиної, Д. Я. Порох, А. І. Суригіна, Г. Я. Чернявської. Педагогічній адаптації присвячені дослідження І. А. Грибеннікової та М. М. Кожевнікової. Окремі питання адаптації розглянуті в працях А. В. Ващенко, Вей Сін, Я. С. Гладир, С. І. Дубініна, Є. А. Іванової, С. В. Копитько, Є. А. Пілюгіна, В. О. Хваліної. Організаційні та методичні аспекти підвищення ефективності адаптації аналізуються в роботах Н. І. Гузарової та А. Є. Сгорова, зміст і спрямованість довузівської підготовки іноземців на принципах Болонської декларації аналізує А. А. Нікітін. Педагогічні умови організації навчального процесу досліджуються з урахуванням різних спеціальностей (С. В. Королінська, І. О. Кривцова, Т. С. Петрівська, Тамєєм Аль-Крад, З. М. Хафізова, Г. Н. Шарковська, І. О. Шестопалова). Психологічні чинники адаптації іноземців розглянуті в роботах И. Б. Антонової; І. І. Лізунової, І. Л. Мушарапової, етнопсихологічні особливості контингенту проаналізовані в працях В. І. Данілової, М. І. Пірен.

Наше дослідження поглиблює і розширює вивчення впливу провідних чинників на ефективність адаптації, розкриває вплив білінгвізму у суспільстві на ефективність засвоєння української мови, а також вплив пізнього заїзду студентів на формування моно- або мультинаціональних груп і ефективність адаптації іноземних студентів до навчання.

Мета статті – визначити провідні чинники, що прискорюють або стримують ефективність адаптації до навчання іноземних студентів на підготовчих факультетах (відділеннях) вищих навчальних закладів України; розробити заходи щодо поліпшення процесу адаптації іноземців у період навчання на підготовчому відділенні Національного університету фізичного виховання і спорту України (НУФВСУ).

Основні результати дослідження. У НУФВСУ підготовку іноземних фахівців почали здійснювати з 1955 року. За цей час дипломи про вищу освіту одержали близько тисячі іноземних фахівців. Наприкінці 1991 р. НУФВСУ, як провідний ВНЗ країни у сфері фізичної культури, розширив і поглибив міжнародне співробітництво й посів гідне місце у міжнародній системі фізкультурно-спортивної освіти. ВНЗ почав самостійно здійснювати міжнародне співробітництво і отримав можливість самому визначати напрями і форми співпраці та обирати тих чи інших зарубіжних партнерів.

У 1992 р. у НУФВСУ було створене підготовче відділення для іноземних громадян. За період 1992 – 2016 р.р. його випускниками стали близько 600 осіб. Студенти вивчають українську мову як іноземну і загальноосвітні дисципліни (біологію, хімію, фізику, математику, інформатику, країнознавство та ін.), щоб надалі навчатися у ВНЗ медико-біологічного, інженерно-технічного, економічного та гуманітарного профілів.

У 2014 – 2015 р.р. на підготовчому відділенні НУФВСУ навчалися 120 іноземців з 20 держав. Навчальну і виховну роботу ведуть кафедра медико-біологічних дисциплін і кафедра української та іноземних мов, викладачі якої співпрацюють з відповідними студентськими земляцтвами іноземних громадян в Україні та Посольствами і Консульствами тих держав, чії громадяни навчаються в університеті.

На розвиток процесу адаптації впливають об'єктивні і суб'єктивні чинники макро- і мікросередовища [11, с. 121].

Об'єктивні чинники:

- наявність національної установки;
- стереотипи поведінки;
- форми міжкультурної взаємодії;
- ступінь подібності та різниці між культурами;
- особливості культури, в якій виховувався студент;
- особливості країни перебування (наскільки представники країни толерантні до представників іншої культури).

Суб'єктивні чинники:

- демографічні та індивідуально-психологічні характеристики особистості студентів, (стать, соціальне походження, тенденції прояву національно-психологічних особливостей студентів у процесі адаптації);
- мотиваційні установки на отримання вищої освіти в новій країні;
- наявність підготовчого періоду;
- знайомство з умовами життя в Україні, її історією, культурою, системою вищої освіти;
- готовність для життєвих змін.

У початковий період навчання не залежно від того, в яких групах навчаються студенти-іноземці (моно- або мультинаціональних), у них виникають спільні адаптаційні труднощі на різних рівнях:

- мовному,
- організаційно-педагогічному,
- морально-інформаційному,
- психологічному, кліматичному,
- побутовому,
- комунікативному.

У цей період усі чинники впливають одночасно, і студент знаходиться у стресовому стані, у «шоці».

На основі аналізу діяльності підготовчих факультетів (відділень) ВНЗ України з довузівської підготовки іноземців у період 1952–2012 р.р. харківські науковці Ю. Р. Гаврилюк, І. А. Сладких [6, с. 166] виокремлюють шість етапів довузівської підготовки іноземців.

Перші три етапи відбувалися в рамках СРСР:

перший етап – 1955 – 1975 роки,

другий етап – 1976 – 1985 роки,

третій етап – 1986 – 1990 роки .

Четвертий етап – (1991 – 2000 роки) підготовки іноземних громадян починається з 1991 року, коли на Україні організація роботи підготовчих факультетів (відділень) для іноземних студентів проводиться самостійно, незалежно від регламентації директивних документів Міносвіти СРСР та інструктивних листів Інституту російської мови імені О. С. Пушкіна.

У цей період відбувалося:

- активізація навчально-методичної роботи;
- пошук фірм – постачальників іноземців;
- розробка нових освітніх програм, оформлення контрактів;
- вироблення цінової політики;
- розробка системи розподілу випускників.

П'ятий етап (2001 – 2010 роки).

У цей період відбулося:

- затвердження статусу студента-іноземця;
- підтримання Болонської системи освіти;
- надання можливості щодо вибору студентами-іноземцями мови навчання.

Шостий етап (2011 – сучасний період).

У цей період відбувається:

- організація освітнього процесу;
- розробка та удосконалення методичного забезпечення;
- розробка педагогічних технологій і методик навчання студентів-іноземців пізнього заїзду;
- оптимізація організації навчального процесу, щодо подолання розбіжностей у базовій підготовці студентів-іноземців;
- оптимізація навчання в моно- і мультинаціональних групах.

Дослідження, проведені нами у 1992 – 2016 р.р. на підготовчому відділенні для іноземних громадян НУФВСУ, виявили провідні чинники і труднощі, які стримують або прискорюють процес адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України.

Перебування особистості в умовах початкової адаптації і входження в нове макро- і мікросередовище утворює **психологічні труднощі**.

Такі соціопедагогічні чинники, як мовний бар'єр, подолання різниці в системі освіти і нової організації навчального процесу, пристосування іноземців до нової системи контролю і оцінювання знань, утворюють у студентів **навчально-пізнавальні труднощі**.

Відсутність навичок у самостійності прийняття рішень і розв'язання проблем у розподілі бюджету, самообслуговуванні і самозабезпеченні утворюють складнощі **на побутовому рівні**.

У процесі спілкування з викладачами і адміністрацією навчального закладу, в середині мультинаціональної групи, у гуртожитку, на вулиці, у транспорті, у магазині виникають **комунікативні труднощі**. На всіх рівнях відбувається **інформаційне та емоційне перенавантаження**.

Специфіка навчання іноземців на підготовчому відділенні полягає в тому, що за обмежений термін вони повинні оволодіти основами грамотності іноземної мови держави, в якій вони навчаються, отримати необхідні знання зі спеціальних дисциплін, познайомитися з культурою, традиціями, звичаями нової країни. Саме мова допоможе студентам увійти в нову культуру, яка істотно відрізняється від рідної мови і культури їх рідної країни.

Досвід викладання української та російської мови як іноземної на підготовчому відділенні для іноземних громадян дозволив узагальнити провідні труднощі, які у них виникають у процесі адаптації до нових умов життя і навчання в Україні в сучасний період.

Студент одночасно знаходиться в декількох соціокультурних системах (монокультурній, бікультурній і полікультурній), які можуть сприяти як адаптації, так і гальмувати цей процес [8, с. 56–58].

Однією з важливіших умов, яка визначає ефективність навчання іноземців на підготовчому етапі, є **процес формування груп** [1, с. 11].

Сьогодні через економічні труднощі держава зацікавлена в прийомі на навчання іноземних студентів, тому приймає усіх навіть із запізненням на три-чотири місяці від встановленого початкового терміну навчання. Цей процес безумовно впливає на формування груп іноземних студентів. Таких студентів не включають у раніше сформовані групи, а формують нові мононаціональні групи з однієї країни, враховуючи етнопсихологічні особливості.

Пізній заїзд студентів створює складнощі через скорочений термін навчання, збільшується кількість студентів з низьким рівнем знань загальноосвітніх дисциплін, а також слабким володінням мовою-посередником. Об'єднання в одній групі студентів з різною професійною спрямованістю обмежує можливості поглиблення знань з обраної спеціальності при навчанні української мови як іноземної. Незалежно від термінів заїзду мета навчання студентів залишається в повному обсязі: необхідно сформувати навички і вміння в усіх видах мовної діяльності, дати основні знання у галузі наукового стилю мовлення, сформувати мовну базу, яка

дозволить студентам брати активну участь у навчальному процесі та досягти автоматизації мовних умінь. Організація навчального процесу для таких студентів спрямована на зняття психолого-емоційної напруги.

До сучасного періоду питання, в яких групах (моно- або мультинаціональних) навчання є більш ефективним, залишається спірним [2, с. 56]. У **мононаціональних групах** іноземним студентам легше й зручніше навчатися, а викладачеві – враховувати етнопсихологічні особливості студентів, представляти граматичний та лексичний матеріал і контролювати його розуміння.

У **мультинаціональних групах**, в яких українська мова часто є єдиною мовою спілкування, іноземні студенти різних національностей вимушені якнайшвидше на більш високому рівні оволодіти граматичним і лексичним матеріалом, що допомагає підготуватися до навчання в україномовній аудиторії після закінчення підготовчого відділення і вступу до ВНЗ. Але оскільки студентам на початковому етапі навчання одночасно необхідно пройти адаптацію до нових кліматичних, побутових, соціокультурних та економічних умов життя, це є для них великим стресом.

Незалежно від етнопсихологічних особливостей студентів провідну роль у процесі їх адаптації **грає мотивація** до навчання [3, с. 6–10].

Викладання української мови як іноземної ускладнюється багатьма чинниками. Першочерговим завданням для викладачів української мови стає стимулювання мотивації іноземних студентів, переконання їх в необхідності вивчення та засвоєння української мови як іноземної [4, с. 87–89].

Найбільш дієвою та ефективною організацією навчання буде така, яка забезпечує залучення студентів до **комунікативної діяльності**. А розвиток комунікативних навичок пов'язаний у першу чергу з формуванням мотивації, з переконанням студентів у необхідності засвоєння української мови [5, с. 108].

При дослідженні проблеми адаптації студентів-іноземців в українському суспільстві І. В. Жовтоніжко, Т. А. Єфімова [9, с. 142–144] однією з найтипівіших проблем формування мовної особистості іноземців вважають наявність у суспільстві **білінгвізму**, коли студенти-іноземці опиняються в двомовному середовищі – російської та української мови [7, с. 33].

Українська мова є єдиною державною мовою України, мовою органів влади, усіх державних інституцій, мас-медіа та інше. Але в деяких районах України частина населення використовує тільки російську мову, особливо на вулиці, що зумовлено об'єктивними причинами історичного минулого, ментальністю, розвитком національної культури, геополітичною ситуацією.

Для громадян України характерне адекватне ставлення до такої ситуації білінгвізму. Для будь-якого іноземця мовна ситуація стає очевидною, коли він стикається у повсякденному житті з проблемою двомовності у деяких районах України, де домінує мова сусідньої держави.

Відсутність спілкування державною мовою на вулицях міста, де навчаються студенти-іноземці, з часом знижує у них мотивацію до вивчення української мови.

У результаті дослідження встановлено, що на ефективність адаптації студентів-іноземців до навчання в українських ВНЗ незалежно від їх етнопсихологічних особливостей впливають загальні адаптаційні труднощі на різних рівнях: мовному, кліматичному, навчально-пізнавальному, психологічному, інформаційному, побутовому і комунікативному. Серед провідних чинників, які впливають на адаптацію студентів, слід зазначити такі: білінгвізм у суспільстві, формування моно- або мультинаціональних груп залежно від термінів приїзду студентів. Незалежно від етнопсихологічних особливостей провідну роль у процесі їх адаптації грає мотивація до навчання.

Студент-іноземець одночасно знаходиться у декількох соціокультурних системах (монокультурній, бікультурній і полікультурній), які можуть як прискорювати адаптацію, так і гальмувати цей процес. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в залученні студентів до комунікативної діяльності, спрямованої на розвиток комунікативних навичок і стимулюванні позитивної мотивації до вивчення української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вятчанина С. В. Проблемы организации учебного процесса студентов-иностранцев позднего заезда / С. В. Вятчанина // Подготовка фахівців для іноземних країн у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи розвитку: матеріал. Міжнар. науково-практ. конф. – Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2010. – С. 10–11.
2. Вятчанина С. В. Підготовка іноземних студентів у мультинаціональних групах вищих навчальних закладів України / С. В. Вятчанина // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 2 до Вип. 35, Т. IV (16): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К. : Гнозис, 2015. – С. 50–57.
3. Вятчанина С. В. Довузівська підготовка іноземних абітурієнтів з урахуванням етнопсихологічних особливостей контингенту / С. В. Вятчанина // Матеріали міжнародної наукової конференції «Актуальні тенденції розвитку світової психологічної та педагогічної практики». – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. – С. 6–10.
4. Вятчанина С. В. Роль мотивації у процесі адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ / С. В. Вятчанина // Психологія та педагогіка: Методика та проблеми педагогічного застосування. Збірник тез та наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. – С. 87–89.
5. Вятчанина С. В. Міжкультурна комунікація як складова адаптації іноземних студентів / С. В. Вятчанина // Теоретичні питання культури освіти та виховання: Збірник наукових праць. Вип. № 52. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – С. 106–110.
6. Гаврилюк Ю. Р. Историко-педагогический анализ развития системы подготовки иноземных граждан на теренах колишнього СРСР / Ю. Р. Гаврилюк, А. І. Сладких // Переяславская рада: ее историческое значение и перспективы развития

восточно-славянської цивілізації: сб. науч. трудов: по матер. VI Междунар. науч.-практ. конф. 15–16 декабря 2011 г.: / Под ред. А. Г. Романовского, Ю. И. Панфилова. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2012. – С. 162–167

7. Гладир Я. С. Проблеми мовної та культурної адаптації іноземних студентів на підготовчому факультеті / Я. С. Гладир // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки : зб. наук. пр. – Х. : Константа, 2012. – Вип. 20. – С. 32–37.

8. Дубінін С. І. Деякі сучасні проблеми навчання студентів-іноземців у мультикультурному просторі / С. І. Дубінін, В. О. Пілюгін, А. В. Ващенко // Світ медицини та біології. – Полтава : Наукове товариство анатомів, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України, 2013. – №2. – С. 56–58.

9. Жовтоніжко І. М. Вплив дисциплін природничо-наукового циклу на адаптаційний процес іноземних студентів / І. М. Жовтоніжко, Т. А. Сфімова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Х. : Константа, 2005. – Вип. 9. – С. 142–149.

10. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.

11. Иванова М. А. Системный подход к исследованию адаптации иностранных студентов / М. А. Иванова, А. В. Зинковский // Предвузовская подготовка иностранных студентов в СПбГПУ / Под ред. Д. Г. Арсеньева, О. В. Дороховой, А. И. Сурыгина. Серия «Проблемы обучения иностранных студентов» Выпуск 3. – СПб. : Изд-во Политехнического университета, 2005. – С. 113–124.

12. Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946 – 2000 р.р.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. І. Рибаченко; Луганський держ. педагогічний ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2001. – 20 с.

УДК 378.091.212:81.243:316.722

Овчиннікова О. І., Касьянова Л. С., Гасанова Л. Є.,
старші викладачі кафедри іноземних мов
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ

Автори статті визначають поняття міжкультурної комунікації у сучасній вищій освіті. У статті розглядаються взаємозв'язок викладання іноземних мов і міжкультурної комунікації, компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх економістів.

Ключеві слова: міжкультурна комунікація, компетентнісний підхід, професійна компетентність, викладання іноземних мов.

Овчинникова Е. И., Касьянова Л. С., Гасанова Л. Е. Межкультурная коммуникация при изучении иностранного языка в современном высшем образовании. Авторы статьи определяют понятие межкультурной коммуникации в рамках современного высшего образования. В статье рассматриваются взаимосвязь преподавания иностранных языков и межкультурной коммуникации, компетентностный подход в профессиональной подготовке будущих экономистов.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, компетентностный подход, профессиональная компетентность, преподавание иностранных языков.

Ovchinnikova E. I., Kasyanova L. S., Gasanova L. Y. Intercultural communication in the teaching foreign languages in the modern higher education. The authors highlight the concept of intercultural communication in the modern higher education. The relation of teaching foreign languages and intercultural communication is considered as well as competence approach to specialist training of future economists.

Key words: intercultural communication, competence approach, intercultural competence, professional competence, foreign languages teaching.

Особливості політичного, економічного, соціального і культурного розвитку сучасного світу вимагають від вищих навчальних закладів запровадити навчальний процес, метою якого є надання майбутнім фахівцям не лише професійних знань, але й навичок і розуміння багатополарного світу, розвитку їх комунікативних здібностей, щоб дати їм можливість здійснювати і захищати свої демократичні права та обов'язки в суспільстві, цінувати розмаїтість і відігравати активну роль у демократичному житті. Поширення міжнародних контактів і вивчення іноземних мов зумовлюють інтерес до міжкультурної комунікації як наукової і практичної галузі, що нині переживає буремний розвиток в усьому світі.

Коли відбувається міжкультурний контакт, люди взаємодіють з представниками інших культур, як правило, несхожих. Головні непорозуміння відбуваються через об'єктивні відмінності світосприйняття іншої культури через призму своєї власної народної культури, що і створює обмеження для наших спостережень і висновків. Наш етноцентризм не тільки заважає міжкультурній комунікації, його важко розпізнати, оскільки він є несвідомим. Ось чому ефективна міжкультурна комунікація не може здійснитися сама по собі, їй треба спрямовано навчатися [8, с. 6].

Визначення міжкультурної комунікації зрозуміло з самого терміну: це спілкування представників різних культур. Ф. С. Бацевич зазначає, що це: «Особливий тип культури, який характеризується взаємодією національних (етнічних) культур, етнокультурною компетенцією особистостей, толерантністю, прагненням до